

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΡΥΠΑΝΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΑΠΕΙΛΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ

Τοῦ κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

τ. Ὑπουργοῦ Ἀναπληρωτοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Ε.Μ.Π.

Μεταξὺ 2-6 Μαΐου 1972, ἐπραγματοποιήθη εἰς Ἀθήνας Συμπόσιον τοῦ Ε.Μ.Πολυτεχνείου ἐπὶ τῶν προβλημάτων προστασίας τοῦ περιβάλλοντος. Κατ' αὐτὸ ὠμίλησαν πολλοὶ εἰδικοί ἐπιστήμονες — καθηγηταὶ τοῦ Πολυτεχνείου, ἄλλων ἀνωτάτων σχολῶν, κ.ἄ. — πραγματευθέντες διαφόρους πτυχὰς τοῦ προβλήματος τόσον ἀπὸ γενικωτέρας ἐπόψεως ὅσον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐλληνικὴν πραγματικότητα. Τὸ Συμπόσιον ὠλοκληρώθη μὲ ὁμιλίαν τοῦ τ. ὑπουργοῦ Ἀναπληρωτοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καθηγητοῦ κ. Σ. Ἀγαπητίδη, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς τὴν παρουσίαν τῶν πορισμάτων τοῦ Συμποσίου καὶ εἰς διατύπωσιν — ἐν γενικαῖς γραμμαῖς — τῆς ἀκολουθητέας, εἰς τὸν τομέα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, πολιτικῆς. Κατωτέρω δημοσιεύομεν περίληψιν τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Ἀγαπητίδη.

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΡΥΠΑΝΣΕΩΣ

Ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν τὰ ἀποθέματα τῶν φυσικῶν πόρων ἦσαν ἐπαρκῆ διὰ τὰς σχετικῶς περιορισμένας χρήσεις καὶ αἱ ἀλλοιώσεις εἰς τὸ περιβάλλον ἦσαν βραδεῖαι καὶ τοπικῆς φύσεως, εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐσημειώθη ἡ λεγομένη «κρίσις τοῦ περιβάλλοντος». Ἡ διόγκωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ συγκέντρωσις του εἰς μεγάλα ἀστικά κέντρα, αἱ ηὔξημένοι οἰκονομικαὶ δραστηριότητες καὶ ἡ ἀλόγιστος χρῆσις τῶν φυσικῶν πόρων, προπαντὸς ὅμως ἡ σύγχρονος τεχνολογία, ὡς ἐφαρμόζεται, ὠδήγησαν εἰς παντοειδεῖς ρυπάνσεις, δημιουργούσας προβλήματα ὑγείας, ζωῆς, οἰκονομίας καὶ πολιτισμοῦ.

Ἡ «ρύπανσις» ἔχει στενὴν καὶ εὐρεῖαν ἔννοιαν. Ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν, ὡς ρύπανσις νοεῖται πᾶσα ἀπόκλισις ἀπὸ τὴν κανονικὴν σύστασιν τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἐδάφους, μὲ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις. Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, περιλαμβάνεται εἰς τὴν ρύπανσιν καὶ πᾶσα παρενέργεια τῆς τεχνικῆς, ὡς εἶναι τὰ ἀτυχήματα, οἱ θόρυβοι, ἡ κυκλοφοριακὴ συμφόρησις, αἱ νευροψυχικαὶ διαταραχαὶ τῶν ἀτόμων, ἔτι δὲ καὶ τὰ πλῆγματα κατὰ τῆς καλαισθησίας. Τὸ εὐρὺ τοῦτο περιεχόμενον δικαιολογεῖ ἴσως τὴν σκέψιν ἐπινοήσεως ἄλλου ὄρου καλύπτοντος τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ἐκδηλώσεων.

Ἡ ἐπιστήμη διακρίνει διάφορα εἶδη ρυπάνσεως, ἀναλόγως τοῦ τιθεμένου κριτηρίου. Μὲ βάσιν τὸ ἀντικείμενον τῆς ρυπάνσεως, ἔχομεν ρύπανσιν ἀέρος, ρύπανσιν ὑδάτων καὶ ρύπανσιν ἐδάφους. Μὲ γνώμονα τὴν προκαλοῦσαν τὴν ρύπανσιν ἀνθρωπίνην δραστηριότητα, ἔχομεν ἀστικήν, βιομηχανικήν, γεωργικήν κ.λ. ρύπανσιν. Ὑφίστανται ὁμοίως ἀλληλεπιδράσεις τὰ διάφορα εἶδη ρυπάνσεως. Οὕτως, ἡ ρύπανσις τοῦ ἐδάφους ἐπεκτείνεται συχνὰ εἰς τὰ ὕδατα, ἡ δὲ γεωργικὴ ρύπανσις — ὡς καὶ ἡ βιομηχανικὴ — πολλάκις καθίσταται ἀστική.

Τὰ αἷτια τῆς ρυπάνσεως ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει τις ὑπ' ὄψιν. Εἰς τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς ρυπάνσεως, προκαλοῦντες παράγοντες εἶναι καὶ κοινωνικῆς ἢ οἰκονομικῆς φύσεως αἷτια, ὡς εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ τρόποι τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς του. Εἰς τὴν συνήθη ἔννοιαν τῆς ρυπάνσεως, τὰ κύρια αἷτια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὰς διαταραχὰς εἶναι : Ὡς πρὸς τὴν «ἀστικήν ρύπανσιν», τὰ καυσαέρια, τὰ προερδιαταραχὰς εἶναι : Ὡς πρὸς τὴν «ἀστικήν ρύπανσιν», τὰ κημικὰ ἐγκαταστάσεων, οἱ ποικίχόμενα ἐκ τῶν μεταφορικῶν μέσων καὶ τῶν οἰκιακῶν ἐγκαταστάσεων, οἱ ποικίλοι θόρυβοι, τὰ τοξικὰ ἀέρια ἐκ τῆς λειτουργίας βιομηχανιῶν καὶ ἡ ραδιενέργεια. Ὡς πρὸς τὴν «γεωργικὴν ρύπανσιν», τὰ φυτοφάρμακα, τὰ χημικὰ λιπάσματα καὶ τὰ ἀπορρίμματα τῶν κτηνοτροφικῶν ἐγκαταστάσεων. Ὡς πρὸς τὴν «βιομηχανικὴν ρύπανσιν», τὰ λύματα καὶ τὰ ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων καὶ ἰδίως ἐκείνων τῆς βιομηχανίας, τῶν καταναλισκομένων βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἡ ραδιενέργεια ἐκ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας. Ὡς πρὸς τὴν ρύπανσιν τῶν ὑδάτων, ἡ ἀποβολὴ ὑπὸ θερμικὴν μορφήν τῆς καταναλισκομένης ἐνεργείας ὑπὸ τῆς βιομηχανίας, αἱ ἀποχετεύσεις, ἡ διασπορὰ πετρελαιοειδῶν εἰς τὴν θάλασσαν κ.ο.κ.

Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη διαθέτει μεθόδους καὶ μέσα μετρήσεως τῆς ρυπάνσεως, ἧτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς καταπολεμήσεώς της. Ἡ μέτρησις αὕτη συνεπάγεται μεγάλας δαπάνας διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἐπιστημονικῶν ὀργάνων καὶ εἰδικευμένων τεχνικῶν.

Ὑφίστανται ὁμοίως καὶ ἐμπειρικὰ κριτήρια ἐπισημάνσεως τῆς ρυπάνσεως. Οὕτως, ἔνδειξις τῆς ρυπάνσεως τοῦ ὕδατος θεωρεῖται ἡ ἀπουσία δεξυγόνου καὶ ἡ θολότης, ἧτις εἶναι φυσικὸς καθοριστικὸς παράγων αὐτῆς. Ὡς πρὸς τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ παρουσία ἀνεπιθυμητῶν συστατικῶν, ὡς π.χ. μονοξειδίου τοῦ ἀνθρακός, διοξειδίου τοῦ θείου καὶ αἰωρουμένου κονιορτοῦ, εἶναι κριτήρια τοῦ βαθμοῦ καθαρότητος. Ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας, ἡ ὑπαρξὶς καὶ τὰ εἶδη τῶν ἐν αὐτοῖς ἰχθύων εἶναι ἔνδειξις κανονικῆς ἢ μὴ κανονικῆς συστάσεως τῶν ὑδάτων.

Ἐξ ἄλλου, τὰ ἐπακόλουθα τῆς ρυπάνσεως ἀναφέρονται εἰς πολλοὺς τομεῖς :

- α) Τὴν ὑγείαν, ἧτις προσβάλλεται ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, μὲ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος, τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς κ.λ.
- β) Τὴν οἰκονομίαν, λόγῳ τῆς συνεχοῦς μειώσεως τῶν φυσικῶν πόρων, τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐδαφῶν, τῶν θαλασσῶν κ.λ.

- γ) Τὴν κοινωνίαν, ἔνεκα τῶν ἐπερχομένων μεταβολῶν εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀτόμων καὶ εἰς τὴν ποιότητα ἐν γένει τῆς ζωῆς.
- δ) Τὸ πολιτιστικὸν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον πλήττεται ἐκ τῶν αἰσθητικῶν ζημιῶν, τῶν προκαλουμένων εἰς τὰ μνημεῖα καὶ τὸν ἐν γένει καλλιτεχνικὸν πλοῦτον, ἀποδυναμουμένων οὕτω καὶ τῶν τουριστικῶν ἔλλξεων.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Ἡ ἀντιμετώπισις τῆς ρυπάνσεως δὲν ἀπησχόλει εἰς τὸ παρελθὸν τὰ ἄτομα καὶ τὰ κράτη, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως αὐτῆς, τὰ δὲ σποραδικὰ καὶ τοπικὰ πλήγματα τοῦ περιβάλλοντος ἐξουδετεροῦντο μερικῶς ὑπὸ φυσικῶν κυρίως παραγόντων. Πάντως, ταῦτα δὲν εἶχον γενικωτέρας ἐπιπτώσεις. Τουναντίον σήμερον, ὁπότε τὰ πλήγματα ταῦτα εἶναι ἐκτεταμένα καὶ βαρέα, με ἐντόνως ἀνιούσαν ἐξέλιξιν, διαπιστοῦνται αἱ πεπερασμέναι δυνατότητες τῆς φύσεως καὶ ἡ ὑποβάθμισις τοῦ περιβάλλοντος, ἐσυνειδητοποιήθη δὲ καὶ ἡ ἀνάγκη συστηματικῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς ρυπάνσεως, βοηθοῦσης καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ συγχρόνου Κράτους νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀνάλογον μέριμναν ἐπιδεικνύουν καὶ οἱ μεγάλοι διεθνεῖς ὀργανισμοί, ἤτοι ὁ ΟΗΕ, αἱ εἰδικευμένοι διακρατικαὶ ὀργανώσεις, ὡς ἡ UNESCO, ἡ FAO, ἡ Διεθνὴς Ὀργάνωσις Ὑγείας, ἡ Διεθνὴς Ὀργάνωσις Ἐργασίας, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ περιφερειακαὶ ὡς ὁ Ὀργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως. Ἡ σύγκλησις ὑπὸ τοῦ ΟΗΕ εἰδικῆς, μεγάλης Παγκοσμίου Διασκέψεως διὰ τὰ προβλήματα τοῦ περιβάλλοντος, εἰς τὴν Στοκχόλμην, ἀποτελεῖ μίαν εἰσέτι ἀπόδειξιν τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος ἐν προκειμένῳ.

Ἡ διαμορφουμένη πολιτικὴ «ἀντιρρυσάνσεως» ἐκδηλοῦται ἀφ' ἐνὸς με προληπτικὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου με κατασταλτικὰ μέτρα. Τὰ προληπτικὰ ἐμφανίζονται πλέον ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ τὰ κατασταλτικὰ, δι' ὃ καὶ αἱ μὴ προηγμένα τεχνολογικῶς χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πρόληψις ἔχει εὐρύτερον ἀντικείμενον, εὐρίσκονται εἰς πλεονεκτικὴν σχετικῶς θέσιν.

Τὰ μέσα τῆς ἀντιρρυσάνσεως διαφέρουν, ἀναλόγως τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ εἶδους τῆς ρυπάνσεως. Οὕτως, ἡ γεωργικὴ ρύπανσις ἀντιμετώπιζεται μερικῶς διὰ τῆς λελογισμένης χρήσεως τῶν συγχρόνων φυτοφαρμάκων. Ἡ ἀστικὴ καὶ ἡ βιομηχανικὴ ρύπανσις, διὰ τῆς δεσμεύσεως τῶν καυσαερίων, τῆς ἀπαγορεύσεως χρήσεως βαρέος πετρελαίου, τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν βιομηχανιῶν ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων, διὰ τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς μετατροπῆς τῶν ἀποβλήτων εἰς ἐνέργειαν, εἰς λιπάσματα καὶ ἄλλα προϊόντα κ.λ. Ἡ ρύπανσις τῶν ὑδάτων, διὰ τοῦ βιολογικοῦ καὶ τοῦ χημικοῦ καθαρισμοῦ τῶν βιομηχανικῶν λυμάτων, διὰ τῆς ἀνακυκλώσεως τοῦ βιομηχανικοῦ ὕδατος κ.λ. Ἡ ρύπανσις τῶν μνημείων, διὰ τοῦ περιοδικοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἐπικαθημένου εἰς αὐτὰ ρύπου. Οἱ θόρυβοι, διὰ τῆς ἠχομονώσεως τῶν κατοικιῶν καὶ τῶν γραφείων, διὰ τῆς ρυθμίσεως τῆς κυκλοφορίας τῶν μέσων μεταφορᾶς, διὰ προσφόρων πολεοδομικῶν διαρρυθμίσεων, διὰ τῆς χρήσεως ἠχοαπορροφητικῶν ὑλικῶν ἐντὸς τῶν ἐργοστασίων κ.ο.κ.

Μακροχρονίως, ἡ προληπτικὴ ἀντιμετώπισις τῆς ρυπάνσεως ἐπιδιώκεται

διὰ τοῦ χωροταξικοῦ σχεδιασμοῦ, βάσει τοῦ ὁποίου θὰ διαχωρίζονται αἱ ὄχλου-
σαι καὶ μολύνουσαι ἀπὸ τὰς «καθαρὰς» χρήσεις τῆς γῆς.

Τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ρυπάνσεως, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ, κατὰ βάσιν, ἡ σύγ-
χρονος τεχνολογία, καλοῦνται νὰ ὑπηρετήσουν νεώτεροι τεχνολογικαὶ μέθοδοι.
Οὕτως, ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐμφανίζεται τόσον ὡς αἷτιον ὅσον καὶ μέσον καταπο-
λεμήσεως τῆς ρυπάνσεως. Διὰ τοῦτο, διεξάγονται ἔρευναι πρὸς ἐπινόησιν νέων
τεχνικῶν μεθόδων προλήψεως καὶ καταστολῆς ἢ τουλάχιστον ἀμβλύνσεως τῆς
τεχνολογικῆς ρυπάνσεως.

Αἱ δαπάναι διὰ τὴν ἀντιρρύπανσιν εἶναι εὐνόητον ὅτι προκαλοῦν αὐξήσιν
τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ἐξετιμήθη ἀρμοδίως, ὅτι εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας
τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου διατίθενται μεγάλα κονδύλια διὰ τὴν ἀντιρρύπανσιν, αἱ σχε-
τικαὶ ἐπενδύσεις καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ κόστους ὑπερβαίνουν τὸ 5% κατὰ μέσον
ὄρον.

Πέραν ὅμως τοῦ μεγέθους τῶν δαπανῶν, πρόβλημα γεννᾶται καὶ ὡς πρὸς τὸν
ἐπιμερισμὸν αὐτῶν. Εἶναι δύσκολον νὰ ἐντοπισθοῦν ἀφ' ἐνὸς οἱ ὑπαίτιοι τῆς ρυ-
πάνσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀντιρρυπάνσεως, ὥστε νὰ καταμε-
ρισθῇ ἀναλόγως ἡ ἐπιβάρυνσις. Δεδομένης δὲ τῆς διεθνoῦς ἐκτάσεως τοῦ φαινο-
μένου, λόγῳ μεταφορᾶς τεχνολογίας, ὑλῶν καὶ προϊόντων καὶ λόγῳ κινήσεως
τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὑδάτων, εἶναι δυσχερὴς καὶ ἡ εἰς διεθνή πλαίσια κατανομή
τῶν δαπανῶν ἀντιρρυπάνσεως. Διὰ τοῦτο προτείνεται διεθνῆς συνεννόησις, πρὸς
τεχνικὴν συνεργασίαν, καθορισμὸν προτύπων καὶ ἀντιμετώπισιν τοῦ κόστους
τῆς ἀντιρρυπάνσεως ἐξ ἀπόψεως κατανομῆς τῶν δαπανῶν.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ἡ ρύπανσις καὶ ἡ ἀντιρρύπανσις ἔχουν ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως.
Ἐν πρώτοις, ἡ ὄξυνσις τοῦ προβλήματος τῆς ρυπάνσεως ὀδηγεῖ εἰς τὴν σκέψιν
συγκρατήσεως τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, προκειμένου νὰ διατηρηθῇ
τὸ περιβάλλον καὶ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν αἱ ποιοτικαὶ ὄψεις τῆς ζωῆς. Ἐξ ἄλλου,
ἡ διαφορὰ εἰς τὸ κόστος τῆς ἀντιρρυπάνσεως μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ καθυστε-
ρημένων χωρῶν δημιουργεῖ συγκριτικὸν πλεονέκτημα εἰς τὰς δευτέρας ὡς πρὸς
τὴν ἐγκατάστασιν βιομηχανιῶν. Παραλλήλως, ὅμως, αἱ ἀναπτυσσόμεναι χῶραι
θὰ ἀντιμετωπίσουν νέον εἶδος περιορισμῶν μὴ δασμολογικῆς φύσεως, δηλαδὴ
τὸν ἀδστηρὸν ἔλεγχον τῶν προϊόντων τῶν, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἐξαγωγῶν τῶν. Τέλος,
αἱ χῶραι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι δυνατόν νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τῶν διεθνoῦς
ἡ χαρακτῆρος μέτρων, ὡς εἶναι ἡ προστασία τοῦ ἐναλίου πλοῦτου, καὶ ἐκ τῆς ἐν-
σχύσεως τῆς καταναλώσεως φυσικῶν προϊόντων, λόγῳ πιθανῆς ἀνασχέσεως
τῆς παραγωγῆς συνθετικῶν ἀγαθῶν.

Τὰ προηγμένα οἰκονομικῶς κράτη, συνειδητοποιήσαντα τὴν ἀνάγκην κατα-
πολεμήσεως τῆς ρυπάνσεως καὶ προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, ἀναπτύσσουν
συστηματικὴν πολιτικὴν ἀντιρρυπάνσεως. Χῶραι τινὲς ἐπραγματοποίησαν ἤδη
οὐσιαστικὰς προόδους, γεγονὸς θεμελιῶν αἰσιόδοξον προοπτικὴν. Ἡ Βρεταννία,

ἢ ὁποῖα πρὸ 20ετίας ἐδοκίμασε δεινὰ ἐκ τῆς ρυπάνσεως, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν καὶ ἄξιον ἐξάρσεως παράδειγμα ἐν προκειμένῳ.

Ἡ προσπάθεια τῆς Βρετανίας, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πλέον ὑγιεινοῦ περιβάλλοντος, ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ ἄλλοτε «ρυπαρὸν» Λονδῖνον κατέστη ἡ καθαρώτερα πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸν Τάμεσιν, χάρις εἰς τὰ καθαρὰ πλέον ὕδατά του, ζοῦν ἤδη 58 εἶδη ἰχθύων, ἐνῶ τὸ 1952 μόνον τὰ χέλια εἶχον ἐπιβιώσει! Ἡ διαύγεια τῆς ἀτμοσφαιρας ἠὺξήθη κατὰ 50% ἔναντι τοῦ 1956. Τὸ μέλλον διαγράφεται εὐδαίμων καὶ ἀναμένονται νέα ἐπιτεύγματα ἐκ τῶν συνεχιζομένων προσπαθειῶν.

Ἡ Ἑλλάς, λόγῳ περιορισμένης τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως, δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς κρίσιν περιβάλλοντος. Μὲ γοργὸν ὅμως ρυθμὸν ἐκδηλοῦνται οἱ δυσμενεῖς ἀντίκτυποι ἐκ τῆς ρυπάνσεως ἰδίως τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ἀέρος. Διὰ τοῦτο ἤρχισεν ἀντιμετωπιζόμενον τὸ πρόβλημα, τόσον μακροχρονίως — δι' ἐκπονήσεως χωροταξικοῦ σχεδίου — ὅσον καὶ ἀμέσως, διὰ μέτρων ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀποχετεύσεις, τὴν καταπολέμησιν τῆς ρυπάνσεως τῶν παραλίων τῆς Χώρας κ.λ. Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν, κατηρτίσθη πρόγραμμα καθολικῆς ἀντιμετωπίσεως ὄλων τῶν πλευρῶν τῆς ρυπάνσεως, μὲ τεχνικὴν βοήθειαν τῆς Παγκοσμίου Ὀργανώσεως Ὑγείας καὶ μερικὴν χρηματοδότησιν τοῦ οἰκείου προγράμματος ἐκ μέρους τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Παραλλήλως, θὰ ὀργανωθῆ ἡ πρόληψις τῆς ρυπάνσεως εἰς τὰς πηγὰς αὐτῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεσματικώτερον εἶναι καὶ πλέον οἰκονομικόν.